

de altijd blijvende afstand tussen hier en ginder, ik en zij.

De onmiddellijke betrokkenheid van het publiek met het in opbouw zijnde kunstwerk op de scène, onderscheidt het theater van de andere kunsten en maakt er de meest levende kunstvorm van. Het is een beetje genant om dat zo te stellen, omdat het een evidentie is die al talloze malen is herhaald. Alleen, het is spijtig dat je dat zo zelden ook kan constateren, kan aflezen van het voorstellingsgebeuren. Je wordt als toeschouwer weinig echt uitgenodigd tot het feest, en als dat al het geval is, blijf je ofwel niet tot de erg beperkte kring van bekenden te horen die de avond zowieso geslaagd vinden, of er wordt je een koud buffet geserveerd waarvan de ingrediënten allemaal even smaakloos zijn en identiek aan alle voorgaande ellendige koude buffetten. Het plezier van de toeschouwer ligt je dan zwaar op de maag.

Een paar avonden dit seizoen heb ik intens genoten van het geluk toeschouwer te zijn. Met de slotvoorstelling van *Fastes Foules* van het Théâtre de l'Ymagier Singulier was dat het geval. Het stuk speelde in een immense bushangar in Luik, ik denk de grootste theaterruimte die ik ooit zag. De afstand belette niet dat er vanaf het eerste ogenblik een verbond werd gesloten. Deze acteurs en actrices spelen voor een publiek, bekennen de aanwezigheid ervan en spelen daar constant op in. Het is erg moeilijk om iets van die sfeer op papier te zetten: ze wordt bepaald door wederzijdse overgave, een kinderlijk plezier in het spelen, maar ook door kleine dingetjes als een kruisende blik, een gebaar dat het publiek vraagt zich te verplaatsen, de omgang van de acteurs met elkaar. Zelden zag ik zoveel natuurlijkheid en affectie op toneel, ondanks de vaak gruwelijke en pakkende scènes. Deze erotische houding straalt af op het publiek.

Eenzelfde impact heeft *Adio* van het Werkteater. Deze acteurs, oude ratten in het vak al, beheersen de kunst een volle zaal (het Leuvense Stuckpubliek) ademloos toe te laten kijken. De voorstelling balanceert van burleske fantasie via onzichtbare overgangen naar erg ontroerende momenten. Erotische spanning explodeert een moment later in een grappig fragment. Het Werkteater neemt je onweerstaanbaar mee op die reis, doet daarbij zwaar beroep op je emotionaliteit, maar weet dat tegelijk te relativeren. Evenzeer als de jonge mensen van het Ymagier Singulier beleven zij zichtbaar plezier aan de aanwezigheid op scène. De constante improvisatie is daar niet vreemd aan: ze zorgt voor een alertheid en een openheid die van het theater die noodzakelijke plaats van leven maken.

Het gebeurt zelden dat voorstellingen de spanningscurve constant zo strak kunnen aanhouden, de energiestroom op hetzelfde hoge peil hand-

haven. Het dansgeweld van Rosas slaagt daarin, of de acteurs van de Witte Kraai (in *Honger* b.v. of *Kwartet*). Vaak blijft het plezier beperkt tot een moment, of een combinatie van beelden: de verwondering op een draaitribune te zitten bij *Jules Verne* de in de verf gezette verkrachting in *Anatomie* (HTP), het a capella fragment in *Sotoba Komachi* (Dito Dito), het prachtige Marokkaanse slotlied in *Dans la jungle des villes* (Varia), enzovoort. Die 'fragments d'un discours amoureux' hechten zich in het geheugen vast, krachtiger dan alle lusteloze grijsheid. Ze helpen je alle verveling door te komen. In de geschiedenis van de toeschouwer stapelen ze zich op tot een reservoir van overspelig geluk.

Luk Van den Dries

Vonk, vuur en asse

Vonk, vuur en asse, het nieuwe volksspel uit het Westvlaamse Heuveland, zou minder 'ontroerend' of 'aangrijpend' zijn dan *Nooit brengt een oorlog vrede*, het theaterproject waarmee het opbouwwerk Heuveland zes jaar terug Vlaanderen veraste. *Nooit brengt een oorlog vrede* verwerkte voordien nooit samengebrachte getuigenissen over de Eerste Wereldoorlog. Wij als niet-Heuvelanders, zijn geneigd te denken dat in deze streek achter IJzer en Ieperlee, met overal wegwijzers naar soldatenkerkhoven, iedereen levendig op de hoogte is van geschiedenis en anekdotiek uit 'Den Grooten Oorlog', maar enkele generaties later, nu dus, blijken herinneringen snel vervaagd te zijn. Welke jonge Antwerpenaar kan zich een levendig beeld vormen van de vliegende bommen in 1944-1945? Bijna geen enkele toch.

Mensen die aan *Vonk, vuur en asse* gewerkt hebben stellen vast dat dit project, dat het lot van 't Westquartier — zoals de streek heette — in de 16de eeuw behandelt, niet per se minder direct moet aanspreken bij de plaatselijke bevolking. Het geheugen is immers kort, alleen wordt het iets gemakkelijker opgefrist met beelden over een gifgasaanval, dan met de bekentenissen van een inquisiteur. Zuiver historisch gezien heeft de Westhoek echter een minstens even grote sleutelrol gespeeld in het ontstaan en de onderdrukking van de Reformatie als in het verloop van W.O. I. Niet toevallig sluit de slag bij Nieuwpoort, niet zo ver uit de buurt, de geschiedenis van de Reformatiebeweging in de Zuidelijke Nederlanden af.

Welke specifieke elementen hebben de 16de eeuwse geschiedenis van 't Westquartier bepaald? Midden 16de eeuw kende de streek grote

economische bloei dank zij de 'lichte draperie', een variante op het (veel duurder) Engelse laken. Het verhaal doet zelfs de ronde dat hier het ondergoed als het ware uitgevonden is. De keerzijde van de medaille was even reëel: monopolievorming, ondergang van de kleine wevers, verscherpte klassetegenstellingen. Uit Frankrijk sijpelde de 'nieuwe religie' door, het calvinisme — dat een veel sterkere politieke bijbetekenis had dan het lutherse protestantisme, denk aan Calvijns 'Stad Gods' in Genève — en 't Westquartier was hiervoor sociaal gezien een geschikte voedingsbodem: de eerste hagepreek in de Nederlanden vond plaats in Boeschepe (1562), de Beeldenstorm is begonnen in Steenvoorde (1566). Wat daarna volgde — de Inquisitie, en finaal de komst van Alva, waarbij de verstregeling van religieuze en politieke rebelle, en de onderdrukking daarvan, helemaal manifest werd — is genoegzaam bekend. Dit noodlot bleef niet beperkt tot 't Westquartier, maar ginds was de repressie hardnekkiger dan elders. De laatste Bosgeus moest verdwijnen.

Vonk, vuur en asse werd geschreven door Marieke Demeester, die zes jaar terug ook de tekst van *Nooit brengt een oorlog vrede* bezorgde. Zij en haar echtgenoot Jan Hardeman zijn de drijvende krachten achter het unieke streekopbouwwerk in het Heuveland, een fusiegemeente van 14 dorpen. Rik Hancké, vroeger o.a. leider van Proloog, regisseerde *Vonk, vuur en asse* en het is duidelijk waar hij inspiratie heeft gehaald. Tenslotte behandelt Brechts *Moeder Courage* een periode die slechts een halve

eeuw, niet zo ver uit de buurt en met een vergelijkbaar conflict, van het gebeuren in 't Westquartier verwijderd ligt. De eminente rol die vrouwen in *Vonk, vuur en asse* spelen heeft niet alleen te maken met het feit dat er meer liefhebsters dan liefhebbers — er spelen zo'n 70 mensen mee — zich voor dit spel aandienen. Het zijn vrouwen — 'die Mutter', meervoud — die het vaakst de conflicten op gang brengen: het (verloren) slotgevecht met de Spanjaarden wordt ingeleid door een aanranding van bezit en eerbaarheid van een moeder en een dochter. Er is de anekdotische structuur, zonder psychologisch geduide karakters, er zijn de voortdurende nuanceringen, in spel en in tekst van potentiële eenzijdige interpretaties: met name de Beeldenstorm is niet direct een ode aan revolutionaire dadendrang, het lijkt zelfs op de septemberdagen van 1944. Ook het toneelbeeld van Peter Wittocx, een immense houten structuur waaruit luiken worden geopend en kleine podia worden gebouwd, en de belichting die als het ware de (brede) scène exploreert op zoek naar verhaalstof (ontworpen door Joel Pitte van het Théâtre de la Salamandre), dragen bij tot het epische karakter van de voorstelling. Niet zo subtiel als bij Brecht, vermits een eenduidig esthetisch-ideologisch kader ontbreekt, maar met ruwweg een parallel effect: het gebeuren wordt als een historische ontwikkeling getoond, en niet als een pittoreske anekdotiek. Althans wat de intenties betreft, want vooral het ritme, essentieel in dergelijk epos, hapert vaak. Onberispelijk is de muziek, enerzijds

